

СПЕЦИФІКА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ ЯК ОБ'ЄКТА ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Парахневич Анастасія Олександрівна

НТУУ «Київський Політехнічний Інститут ім. Ігоря Сікорського»

Україна

Дискурс визначається як складне і багатовимірне явище, причому вербальна його складова (текст), є похідною від поєднання всіх інших як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів. Будь-який дискурс несе в собі риси мови і культури, в межах котрих він функціонує і на пряму залежить від мовців, якими був створений, зазвичай, задля встановлення міжмовної та міжкультурної комунікації.

Дискурс як мовна одиниця, характеризується універсальними та специфічними якостями. Головними універсальними рисами дискурсу є його цілісність та зв'язність.

1) Цілісність дискурсу проявляється в неперервній змістовній зв'язності його компонентів і складається з деяких структурно-змістових компонентів, що розпізнаються у результаті сприйняття дискурсивної події як комплексу.

2) Зв'язність дискурсу обумовлюється специфічними закономірностями, правилами, які є основою у формуванні комплексних комунікативних одиниць мови. Зв'язність дискурсу можна розглядати на підставі його: а) інтонаційно-ритмічного; б) логічного; в) семантичного; г) формально-граматичного оформлення [2, с.45].

Слід зауважити, що цілісність дискурсу безпосередньо зв'язана з його інформативністю, оскільки обмін інформацією є однією з обов'язкових умов здійснення комунікативного акту. «Мовна взаємодія завжди орієнтована на передачу чи отримання певної інформації» [4, с.6]

У діалогічному дискурсі відображені також такі особливості комунікації як наявність двох або більше партнерів та їх мовленнєва діяльність, що знайшли втілення у інтерсуб'єктивності та інтенціональності. Інтертекстуальність дискурсу виявляється у його зв'язку з попередніми або наступними висловами. Адресатом дискурсу може бути мовна особистість з будь-якою комунікативною роллю (слухач чи читач), на котрого автором дискурсу орієнтовано мовний вплив (повідомлення) – саме цей мовний вплив є інтенцією автору дискурсу [18, с.50]. Офіційно-діловий дискурс розглядається як мовна взаємодія комунікантів у певній діяльності – їхньому професійному житті [1, с.142].

Усе вищезазначене дає змогу зробити висновок, що офіційно-діловий дискурс є конкретним втіленням інваріантної моделі дискурсу, створеного задля комунікації у сфері бізнесу.

Характерні риси офіційно-ділового дискурсу

1) Офіційно-діловий дискурс має місце в інституційно-виробничій сфері, яка охоплює відношення, що складаються у процесі вирішення виробничих завдань, виникають на основі та з приводу певного виду діяльності, пов'язаного з виробництвом продукції чи послуги та для досягнення певного ефекту.

2) Тематика ділового дискурсу має конкретно-практичну форму, характеризується певною впорядкованістю та фіксованістю.

3) Ділове спілкування слугує засобом досягнення певної мети, яка знаходиться поза цим спілкуванням.

4) Учасники спілкування пов'язані інтересами справи та мають необхідні повноваження для встановлення ділових відносин та вирішення ділових проблем.

5) Мова ділової комунікації являє собою відкриту систему лексичних одиниць, яка постійно взаємодіє як з мовою в цілому, так і з певними підмовами. Основна різниця між діловими діалогами, що функціонують у різних типах організацій та інститутів полягає у використанні галузевої термінології [6, с.10].

Дослідивши праці вітчизняних лінгвістів присвячені офіційно-діловому дискурсу, можна виявити наступні загальні характеристики:

1) Офіційно-діловий дискурс розглядається в межах інституційного дискурсу. На думку Т.А. Ширяєвої, діловий дискурс – цілеспрямована статусно-рольова мовна та розумова діяльність людей, загальною характерною рисою якої є ділові відносини, що спрямовані на отримання прибутку і базуються на нормах та правилах спілкування, прийнятих у діловому суспільстві [5, с.119].

2) Важливою особливістю офіційно-ділового дискурсу є багатозначність його тлумачення. У широкому розумінні діловий дискурс – будь-яке побутове і нехудожнє спілкування. У вузькому розумінні діловий дискурс – це жанр офіційно-ділової кореспонденції; текст, перцепція котрого здійснюється через опосередкований канал спілкування [5, с.107]. У нашому розумінні офіційно-діловий дискурс – це мовна та розумова діяльність, детермінована бізнес-суспільством і актуалізована певним регламентованим типом тексту.

3) У процесі розгляду ділового дискурсу особлива увага приділяється його комунікативній складовій. «Бізнес-дискурс – визначена ситуація комунікативної взаємодії між учасниками бізнес-комунікації, за котрими постає особливий світ – світ бізнесу. Мовна комунікація у предметній галузі «бізнес» являє собою текстову діяльність, що має на меті отримання, обробка, передача, збереження та використання інформації на різних етапах проведення бізнес-операцій» [5, с.107].

4) Дискурс – професійно-орієнтований комунікативний акт, що обмежений рамками професійної діяльності бізнесменів, має чітку структуру і включає п'ять основних етапів: встановлення контакту, орієнтація у ситуації, обговорення питання чи проблеми та пошук оптимального її вирішення, прийняття рішення, вихід з контакту.

Усі компоненти ділового дискурсу організовані певним чином, ця організація свідчить про функціональні значення, притаманні тільки діловому дискурсу:

1) Діловий дискурс передбачає спільні для учасників комунікації знання мови, світу та мають спільні настанови та уявлення [3, с.122]

2) Для всіх типів ситуацій загальним є той факт, що адресат та адресант взаємодіють у процесі породження та сприйняття змісту повідомлення.

До загальних характеристик офіційно-ділового дискурсу також можна віднести: закодований характер мовної системи (скорочення, аббревіатури, термінологія), відсутність емоційності, використання слів в їх словниковому значенні задля уникнення різночитання чи непорозуміння. Ознаки інституційності фіксують у діловому дискурсі специфічну мету спілкування, яка полягає у взаємовигідній професійної діяльності, встановленні умов співпраці, досягненні ділової домовленості між зацікавленими сторонами або одностороннє визначення позиції з приводу певного питання.

Сфера функціонування офіційно-ділового дискурсу

Незважаючи на активну експансію професійного дискурсу у всі сфери життя, як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники відмічають недостатній ступінь вивчення дискурсивних характеристик ділової комунікації. Частіш за все лінгвістичний аналіз ділового дискурсу зводиться до розгляду розрізнених текстів чи окремих лінгвістичних явищ в них. Проте, за такого підходу не приділяється достатньої уваги соціальному контексту офіційно-ділового дискурсу.

В наш час паралельно використовуються терміни «мова для спеціальних цілей у сфері бізнесу», «ділова мова» та «діловий дискурс», відмінності між якими ще до кінця не визначені.

Вдаючись до опису основних положень нашого розуміння ділового дискурсу слід, насамперед, надати визначення терміну «бізнес», котрий окреслює ту комунікативну сферу, в межах якої функціонує офіційно-діловий дискурс. «Бізнес – це людська діяльність, для якої характерні усі суспільно-економічні формації, укупі з простішими, пов'язаними з вирішенням різноманітних матеріальних проблем. Існування та розвиток бізнесу – невід'ємна умова розвитку цивілізації.

Бізнес може включати виготовлення товарів, фінансування виробництва, надання грошових позик, торгівлю, страхування і т.д.» [5, с.110].

Необхідно підкреслити, що уся професійна бізнес-діяльність в той же час є діяльністю комунікативною, а мова ділового спілкування охоплює не тільки професійну, але й розмовно-побутову лексику, оскільки мова такого роду використовується не тільки як засіб передачі специфічної інформації, але й як основний засіб спілкування у галузі виробничо-економічних відносин – від неформально-побутових до вузькоспеціальних [7, с.137].

Діловий дискурс – галузь міждисциплінарних досліджень, яка виникла більше двох десятиліть тому з європейської традиції міжкультурного вивчення ділових переговорів (intercultural negotiations studies) та аналізу мови на робочому місці (language at work analysis). Вивчення ділового дискурсу являє собою дослідження усного та письмового мовлення у комерційних організаціях з метою виявлення специфіки взаємовідносин лінгвістичних та екстралінгвістичних комунікативних факторів [7, с.138]

Розглядаючи офіційно-діловий дискурс мається на увазі: по-перше, цілеспрямована статусно-рольова мовленнєва та розумова діяльність людей, для яких загальною рисою є ділові відносини, спрямовані на отримання прибутку та вигоди. У свою чергу, ці ділові відносини базуються на певних нормах та правилах, детермінованих діловим суспільством. По-друге, у діловому дискурсі велику роль відіграє усна та писемна комунікація між спеціалістами, діяльність яких, головним чином, відноситься до сфери бізнесу. По-третє, результат ділового дискурсу є регламентованим, тобто підпорядкованим певним правилам текст, що актуалізує не тільки мовні норми, але й певні екстралінгвістичні фактори.

Серед усіх інших типів дискурсу офіційно-діловий виокремлюється на підставі двох системоутворюючих ознак: мети та учасників комунікації. Основними учасниками дискурсу цього типу є представники певних інститутів, метою яких є встановлення або розвиток ділових відносин, отримання прибутку.

Все вищесказане дає змогу зробити висновок, що діловий дискурс є складним багатоаспектним утворенням і розглядається з різних позицій. Однак, у наш час відчувається недостатність досліджень, присвячених аналізу дискурсивної та інтеракційної природи цього феномену. Незважаючи на це, в наш час відчувається нестача досліджень присвячених перекладу офіційно-ділового дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Буркитбаева Г. Деловой дискурс и уровни его исследования / Гульмира Буркитбаева // Наукові записки. – Випуск 89(5). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч., Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В Винниченка, 2010. – 385с. – С.140-146.
2. Григорьева В.С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты / В.С. Григорьева. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. тех. ун-та, 2007. — 288с.
3. Дейк, ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация : пер. с англ. / Т.А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
4. Ключев, Е.В. Речевая коммуникация : учеб. пособие / Е.В. Ключев. – М. : ПРИОР, 1998. – 224 с.
5. Черноусова Ю.А. Контракты в англоязычном деловом дискурсе: сущность, основные характеристики, типология / Ю.А. Черноусова, Т.А. Ширяева // Гуманитарные исследования. Журнал фундаментальных и прикладных исследований №3 (39)., Изд. «Астраханский университет», 2011. – С. 104-110
6. Чрділелі Т.В. Структура, семантика і прагматика ділового діалогічного дискурсу (на матеріалі сучасної англійської мови) Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04, Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. /Т.В. Чрділелі. — Х., 2004. — 20 с.
7. Ширяева Т.А. Деловой дискурс: знания, язык текст (на материале современного английского языка) / Т.А. Ширяева // Вестник Челябинского государственного университета № 33 (248). Филология. Искусствоведение. Вып. 60.,2011 – С. 136–138.